

Džavni izpitni center

SPOMLADANSKI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sobota, 5. junij 2004

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**ESEJSKA VPRAŠANJA (splošna ocenjevalna shema)**

-
- 0–5 ni razviden sociološki uvid v problem; navaja nekaj ugotovitev, dejstev, informacij, ki niti niso toliko pomembni za analizo, razlago ali razpravo o problemu;
-
- 6–9 delno opredeli problem; navaja nekaj dejstev, ugotovitev in informacij ter na njihovi osnovi delno že oblikuje sklepe, pomembne za analizo problema;
-
- 10–13 opredeli problem; navaja dejstva, ugotovitve, informacije; na osnovi navedenih podatkov oblikuje sklepe, pomembne za analizo problema, in jih že delno argumentira;
-
- 14–17 jasno opredeli problem; navaja ugotovitve, dejstva, informacije; na njihovi osnovi oblikuje sklepe in jih argumentira glede na poznavanje sociološke problematike; v argumentacijo vključuje sociološko terminologijo in kaže poznavanje za analizo problema bistvenih socioloških teorij;
-
- 18–20 jasno opredeli problem; navaja podatke, informacije, dejstva; te med seboj povezuje, oblikuje sklepe in jih celovito argumentira; v argumentaciji izkazuje poznavanje sociološke terminologije in za analizo problema poglobljenih teorij; ugotovitve širše povezuje; navaja tudi izvirne poglede na problematiko.
-

Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost besedila. Če meni, da problem ni predstavljen jezikovno ustrezno, lahko zmanjša skupni seštevek za največ 5 točk.

IZPITNA POLA 1**DODATNA NAVODILA ZA OCENJEVANJE ESEJSKIH ODGOVOROV**

1. Antropološka tradicija kaže na nezdružljive razlike med človeškimi kulturami. Tradicionalni modeli kulture so na kulturo gledali kot na enotno, zamejeno in samozadostno. Novejši pristopi postmodernih antropologov pa že v osnovi izhajajo iz odprtosti in propustnosti kulturnih meja, nečistih kultur, okuženih z elementi drugih kultur.

(Lukšič-Hacin, M. (1999): Multikulturalizem, Založba ZRC 22, Ljubljana, str. 98–99)

Pojasnite procese globalizacije in razpravljajte o njihovih vplivih na spreminjanje kultur v sodobnem svetu.

Kandidati/kandidatke za najvišje možno število točk (18–20) predstavijo globalizacijo kot posledico ekonomskega, vojaškega in političnega povezovanja sveta. Razpravljati morajo o raznih posledicah **tega procesa** na kulture v modernih družbah: globalizacija lahko vpliva na izginjanje, uničenje »šibkejših« kultur (enosmerna difuzija) ali pa na bogatitev prej zaprtih kulturnih sistemov. V odgovor morajo vključiti tudi konkretne primere, s katerimi bodo ponazorili svoje trditve o različnih vplivih globalizacije.

Če pišejo samo o različnih procesih spreminjanja kultur (npr. multikulturalizem, interkulturalizem, etnocid itd.), ne da bi jih smiselno povezali z globalizacijo, lahko dobijo največ 13 točk. Prav tako dobijo največ 13 točk, če razpravljajo le o globalizaciji, ne da bi jo povezovali s procesi spreminjanja kultur.

2. ***Povzemite ključne značilnosti funkcionalističnega in marksističnega pojmovanja družbene strukture ter ju primerjajte glede na njuno pojmovanje konfliktov in družbenih sprememb.***

Kandidati/kandidatke za najvišje možno število točk (18–20) v odgovoru:

- povzamejo ključne značilnosti funkcionalističnega pojmovanja družbene strukture (družba je sistem, podsistemi in njihove funkcije, integracija sistema in vrednotni konsenz, stabilnost in ravnovesje sistema);
- vključijo Parsonsovo opredelitev štirih temeljnih zahtev (funkcionalnih imperativov) za reprodukcijo sistema;
- kratko predstavijo marksistično pojmovanje družbene strukture (družbenoekonomska formacija: proizvodjalne sile, proizvodjalni odnosi in družbena nadgradnja, družbeni razredi in razredni konflikt);
- ugotovijo, da je po marksizmu protislovje med stopnjo razvoja proizvodjalnih sil in vrsto proizvodnih odnosov temeljni dejavnik družbenih sprememb;
- ugotovijo temeljno razliko med funkcionalizmom in marksizmom: funkcionalizem poudarja vrednotni konsenz, integracijo sistema, stabilnost in ravnovesje sistema, marksizem pa nasprotno poudarja protislovja v sistemu, razredni boj in z njima povezane družbene spremembe;
- ugotovijo, da funkcionalizem podcenjuje pomen družbenih sprememb, marksizem pa težko pojasni stabilnost družbe.

Če kandidati/kandidatke pišejo zgolj o funkcionalistični in marksistični teoriji družbene slojevitosti, lahko dobijo največ 9 točk. Če pa je iz odgovora razvidno, da ne razlikujejo pojma družbene strukture od družbene slojevitosti, lahko dobijo največ 5 točk.

3. **Razpravljajte o možnostih sodelovanja posameznika/posameznice v procesih političnega odločanja v sodobnih demokratičnih družbah.**

Kandidati/kandidatke za najvišje možno število točk (18 – 20) v odgovoru predstavijo:

- možnosti posameznikovega delovanja v političnih strankah, v njihovem boju za oblast, v pridobivanju podpore in udeležbi pri oblasti;
- možnosti delovanja v interesnih skupinah za zaščito interesov skupin in posameznikov (zaščitne interesne skupine) in/ali za doseganje postavljenih širših ciljev v dobro celotne skupnosti ter različne načine delovanja teh skupin;
- pomen (aktivne in pasivne) volilne pravice ter značilnosti volilnega vedenja v sodobnih demokratičnih družbah;
- razpravljajo o (ne)enakosti možnosti sodelovanja posameznika/posameznice pri političnem odločanju (razkorak med formalno zagotovljenimi enakimi možnostmi in dejansko neenakostjo) in dejavnikih, ki vplivajo na to.

4. **Razpravljajte o feminističnih teorijah in njihovih razlagah dominantnega položaja moških v družbi.**

Kandidati/kandidatke za najvišje možno število točk (18–20) vključijo v odgovor razpravo o vsaj dveh feminističnih teorijah, ki se ukvarjata z omenjeno problematiko. Tako lahko razpravljajo o:

- teoriji Ernestine Friedl, ki moško prevlado pojasnjuje s tem, da moški opravljajo dejavnosti, pomembne za preživetje skupine (pridobivanje redkih in teže dostopnih dobrin);
- teoriji S. B. Ortner, ki izhaja iz nasprotja med naravo in kulturo (narava je dojeta kot podrejena kulturi, ženske pa kot bliže naravi in zato manjvredne);
- teoriji S. Firestone, ki dokazuje da ženske postanejo odvisne od moških zaradi biološke funkcije rojevanja, odvisnost žensk pri moških poraja »psihologijo moči«, neenakost med spoloma pa je temelj vseh drugih neenakosti;
- teoriji Ann Oakley, ki razpravlja o kulturno pogojenih razlikah med spoloma.

Če kandidati/kandidatke razpravljajo le o feminizmu nasplošno, dobijo največ 10 točk.

Če razpravljajo le o eni feministični teoriji, dobijo največ 13 točk.

5. **Predstavite in kritično komentirajte trditev, da je odklonskost (vključno z zločinom) lahko družbeno funkcionalna.**

Kandidati/kandidatke za najvišje možno število točk (18–20) vključijo v odgovor:

- pojmovanje funkcionalnosti odklonskega vedenja (Durkheim: zločin kot neizogiben in normalen vidik družbenega življenja, ki omogoča družbene spremembe, hkrati pa – tudi prek kazni – utrjuje konformnost itd.),
- nekatere druge vidike funkcionalnosti odklonskega vedenja (npr. delovanje odklonskosti kot nekakšnega »varnostnega ventila«, ki omogoča za družbo neškodljivo izražanje nezadovoljstva, iskanje grešnega kozla itd.),
- kritični komentar teh trditev (npr. se s tem strinjajo in navajajo argumente, postavljajo vprašanje, za koga je odklonskost funkcionalna itd.)

IZPITNA POLA 2**1. SOCIALIZACIJA**

1. *Pojasnite pomen socializacije za posameznika/posameznico. (2 točki)*

S socializacijo se posameznik/posameznica **nauči družbeno pomembnih in sprejemljivih načinov obnašanja**, prevzemanja družbenih vlog itd., kar ga/jo »usposobi« za družbeno življenje (1 točka), hkrati pa se **osebno** oblikuje (1 točka).

2. *Kratko pojasnite eno od posebnosti primarne socializacije v primerjavi z drugimi vrstami socializacij, na katere opozarja vir A. (1,5 točke)*

Iz vira A je mogoče razbrati, da sta posebnosti primarne socializacije:

- **omejenost** socialnih izkušenj in tako **samoumevnost** družbenega sveta, ki mu pripada, kot edino možnega;
- (relativna) **trajnost** njenih učinkov.

Kandidati/kandidatki dobijo za smiselno pojasnjeno eno od zgoraj omenjenih posebnosti primarne socializacije 1,5 točke, sicer ustrezno manj.

3. *Zakaj je še smiselno in upravičeno razlikovanje med primarno in drugimi vrstami socializacij? Navedite in pojasnite tri razloge za takšno razlikovanje. (4,5 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko navedejo in pojasnijo tri izmed naslednjih razlogov:

- različen **pomen posameznih dejavnikov socializacije** (pomen družine v primarni socializaciji ter drugih skupin in organizacij pozneje),
- razlike v **vsebini** (razvoj govora, ponotranjenje temeljnih družbenih norm in vrednot itd. v primarni socializaciji ter učenje bolj specifičnih vsebin pozneje, npr. šolanje in usposabljanje za poklic),
- razlike v **načinih** socializacije (spontanost in nenačrtnost primarne socializacije ter večja sistematičnost, načrtnost in organiziranost poznejše socializacije),
- različnost **odnosov** (neformalni in s čustvi prežeti odnosi v primarni socializaciji ter več formalnih odnosov pozneje),
- itd.

Kandidati/kandidatke dobijo za vsak naveden razlog oziroma razliko po 0,5 točke (skupaj 1,5 točke), za kratko razlago pa še po 1 točko (skupaj 3 točke). Če samo opisujejo primarno in druge socializacije, ne da bi jasno izpostavili merila razlikovanja, lahko dobijo največ 3 točke. Med razlogi lahko navedejo tudi enega od tistih, ki ga niso omenili v odgovoru na 2. vprašanje.

4. *Katera dejavnika socializacije sta omenjena v viru B? (1 točka)*

Družina (0,5 točke) in **šola** (0,5 točke).

5. *Kratko pojasnite tri razlike med njima. Pomagajte si z virom B. (3 točke)*

Kandidati/kandidatke pojasnijo tri izmed naslednjih razlik med družino in šolo kot dejavnikoma socializacije:

- nasprotje v **pričakovanjih** in **zahtevah**: šola je bolj delovno in storilnostno naravnana, medtem ko današnja družinska socializacija ni,
- nasprotje v **strogosti** in **število družbenih norm**, ki usmerjajo posameznikovo vedenje: vir npr. omenja, da se v današnjih družinah »rahlja« strogost družbenih norm,
- v družini prevladujejo neformalne norme, v šoli pa formalne,
- dejavnika posredujeta različno socializacijsko vsebino,
- v šoli prevladujejo formalni, neosebni odnosi, v družini osebni, neformalni,
- itd.

Kandidati/kandidatke dobijo za vsako ustrezno pojasnjeno razliko po 1 točko, skupaj 3 točke.

6. *Kateri pojem bi še lahko uporabili za »postopke«, omenjene v viru C? (1 točka)*

Resocializacija (ponovna socializacija) (1 točka)

7. *S tem pojmom včasih označujemo tudi procese, ki nimajo neposredne zveze s »pranjem možganov«. V kakšnih primerih (okoljih) so takšni procesi pogosti? Navedite in pojasnite dva. (3 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko navedejo in pojasnijo dva izmed naslednjih primerov (oziroma okoliščin):

- resocializacijo **odklonskih oseb**, ki navadno poteka v totalnih organizacijah,
- **akulturacijo** kot usklajevanje z drugo (bistveno drugačno) kulturo,
- procese ponovnega vključevanja v družbo ameriških **vojakov** po vrnitvi iz vietnamske vojne, kar so tudi poimenovali resocializacija,
- resocializacijo oseb, ki so zaradi **posledic bolezni** ali **nesreče** prisiljene spremeniti načine vedenja, življenjske cilje, dejavnosti, s katerimi so se ukvarjale, itd.
- itd.

Kandidati/kandidatke dobijo za vsak naveden in ustrezno pojasnjen primer po 1,5 točke (skupaj 3 točke).

8. *Navedite in kratko pojasnite en razlog za neuspešnost teh procesov. (1,5 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko navedejo in pojasnijo enega izmed naslednjih razlogov (za kar dobijo 1,5 točke):

- sorazmerna **trajnost učinkov prejšnje socializacije**, zaradi česar je težko spremeniti že socializiranega posameznika oziroma se sam težko spremeni,
- prisilna resocializacija poraja **odpor**,
- **stigmatizacija**, ki posamezniku preprečuje vključevanje v družbeno okolje, npr. po vrnitvi iz zapora, psihiatrične bolnišnice, komune za zdravljenje odvisnosti itd.
- itd.

2. DRUŽBENA NEENAKOST IN GIBLJIVOST

1. Predstavite eno od oblik družbene slojevitosti. (3 točke)

Kandidati/kandidatke lahko predstavijo eno od naslednjih oblik slojevitosti:

- **kaste:** kaste so **zaprt** sistem slojevitosti, kar pomeni, da ni možna družbena gibljivost (mobilnost) (1 točka); status je **pripisan** (1 točka); sistem se **religiozno upravičuje** (legitimira) (1 točka);
- **sužnjelastništvo:** je **zaprt** sistem slojevitosti (1 točka); status je **pripisan** (1 točka); je oblika družbene slojevitosti, v kateri lahko posamezniki **pravno posedujejo** drugega človeka (1 točka);
- **stanovi:** so **zaprt** sistem slojevitosti, prehodi med sloji so omejeni (1 točka); status je **pripisan** (1 točka); sloji imajo **različne stanovske dolžnosti in pravice**, ki so bile tudi **pravno** urejene in **religiozno** zaščitene (1 točka);
- **razredi:** gre za **odprt** sistem slojevitosti, kar pomeni, da je možna **družbena gibljivost** (1 točka); razredni odnosi ne delujejo po osebnih odnosih podrejenosti in nadrejenosti, ampak po **neosebnih tržnih odnosih** (namesto tega lahko omenijo **pravno in politično enakost**) (1 točka); status je **pridobljen** (1 točka).

Kandidati/kandidatke, ki v odgovorih namesto strokovnih terminov (npr. odprti, zaprti sistem; pripisan oz. pridobljen status) uporabljajo opisne formulacije, dobijo namesto 1 točke le 0,5 točke za vsakega od vključenih elementov.

2. Katero razsežnost (dimenzijo) družbene slojevitosti (po Webru) prepoznate v viru A? Pojasnite pomen te razsežnosti za posameznike in/ali skupine. (2 točki)

Ekonomsko stanje (lahko tudi bogastvo, imetje, premoženje, dohodki, ekonomski položaj) (1 točka). Vpliva na oskrbljenost z materialnimi dobrinami in posredno na življenjski slog v celoti (1 točka).

Kandidati/kandidatke lahko navedejo tudi, da imajo pripadniki istega razreda podobne možnosti za življenje in podobne življenjske izkušnje.

3. Navedite in pojasnite še druge razsežnosti (dimenzije), ki po Webru vplivajo na položaj posameznika v družbi. (4 točke)

Moč družbenega odločanja (politična moč, politična razsežnost) (1 točka), ki posamezniku **omogoča uveljavitev interesov** in tako **upravljanje (vodenje) družbe**, izvajanje družbene oblasti (1 točka).

Statusna ureditev (situacija) ali **ugled** (1 točka), ki je posledica tega, da družba pripisuje **različno stopnjo prestiža** različnim poklicem, verskim skupinam, etničnim skupinam ... (1 točka).

4. Imenujte sodobnejšo teorijo družbene slojevitosti, ki vzrok za družbeno slojevitost pripiše neenaki porazdelitvi družbene moči. (1 točka)

Teorija Ralfa Dahrendorfa (1 točka).

V primeru nepravilno zapisanega priimka dobijo kandidati/kandidatke 0,5 točke.

5. Imenujte koncept revščine, ki ga prepoznate v viru B. (1 točka)

Koncept **absolutne** revščine (1 točka).

6. *Navedite in kratko opišite dva koncepta revščine. (3 točke)*

Revščino lahko definiramo kot **absolutno revščino** (določi se **dohodek**, ki je potreben za zadovoljitev **minimalnih potreb**), kot **relativno revščino** (koncept temelji na **presoji**, kaj je **sprejemljiv način življenja**) in kot **subjektivno revščino** (temelji na samooceni lastnih življenjskih razmer).

Kandidati/kandidatke dobijo za navedbo vsakega koncepta po 0,5 točke (skupaj 1 točko), za predstavitev posameznega koncepta pa dobijo še po 1 točko (skupaj 2 točki).

7. *Katere kategorije ljudi so bolj izpostavljene revščini? Navedite tri. (1,5 točke)*

Kandidati/kandidatke navedejo tri od naslednjih možnosti: **slabo plačani ljudje, brezposelni, ostareli, bolni in za delo nesposobni, enostarševske družine, prebivalci nekaterih geografskih območij ...**, in za to dobijo 1,5 točke (0,5 točke za vsako navedeno kategorijo).

8. *Pojasnite način legitimizacije sistema družbene neenakosti v odprtih stratifikacijskih sistemih. Pomagajte si z virom C. (2 točki)*

Obstoječa struktura družbenih razlik (dohodkov) v odprtih stratifikacijskih sistemih se opravičuje z ideologijo/ideološkimi sredstvi (npr. mediji, šola) (1 točka). Upravičuje se kot posledica različnih **sposobnosti in vloženega truda** (1 točka).

3. RELIGIJA

1. *Navedite in kratko pojasnite dve sestavini religije, ki sta omenjeni v viru A. (3 točke)*

Vir A omenja **religijsko** (versko) **pripoved** (0,5 točke) in **obrede** (**versko ravnanje**) (0,5 točke). Kandidati/kandidatke dobijo še po 1 točko za kratko pojasnitev obeh sestavin religije (skupaj 2 točki).

2. *Naštete še druge sestavine religije. (1,5 točke)*

Verske dogme (0,5 točke), **verski simboli** (0,5 točke), **versko doživetje** (0,5 točke).

3. *Primerjajte cerkev (vir A) s kakim drugim tipom religijske skupine. Upoštevajte dve merili podobnosti in/ali razlik. (3 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko primerjajo cerkev z denominacijo, sekto (ločino) ali kultom. Kot merili primerjave lahko upoštevajo dve izmed naslednjih: **velikost**, **način vstopa**, **stopnjo organiziranosti**, **odnos do »širše« družbe** itd. Za jasno izpostavljeno merilo razlikovanja dobijo 0,5 točke (skupaj 1 točko), za razlago podobnosti ali razlike pa še po 1 točko (skupaj 2 točki).

Kandidati/kandidatke, ki religijski skupini le opisujejo, dobijo največ 1,5 točke.

4. *Navedite in pojasnite družbeni funkciji religije, ki ju omenja vir B. (4 točke)*

Vir B omenja **legitimacijsko** (1 točka) in **osmišljevalno** (1 točka) funkcijo religije.

Kandidati/kandidatke dobijo še po 1 točko za pojasnitev obeh funkcij (skupaj 2 točki).

5. *Kakšni tipi religij so budizem, krščanstvo in islam po McGeejevi tipologiji? (2 točki)*

Budizem - **etična** religija (lahko tudi sistem abstraktnih idealov) (1 točka); krščanstvo, islam – **teistični (monoteistični)** religiji (1 točka).

Kandidati/kandidatke morajo v odgovoru za vsako posamezno religijo jasno navesti, v kateri tip jo uvršča McGeejeva tipologija.

6. *Kako imenujemo pojav, opisan v viru C? (1 točka)*

Civilna religija (1 točka).

7. *Pojasnite, zakaj lahko ta pojav primerjamo s »klasičnimi« religijami. (3 točke)*

Civilna religija **deluje podobno** kakor »klasična« religija:

- deluje **integracijsko**,
- **vsebuje mite** (podobno religijski pripovedi),
- povezana je z nekim ravnanjem, **čaščenjem ljudi in/ali objektov** (podobnost z obredi),
- **vzbuja čustvene odzive** (podobne verskemu doživljanju),
- ljudem, predmetom itd. se pripisuje **sveti pomen** (delujejo kot verski simboli) itd.

Kandidati/kandidatke dobijo 3 točke, če v odgovor smiselno vključijo tri izmed zgoraj navedenih »elementov«.

4. DELO IN PROSTI ČAS

1. *Katera vrsta tehnologije je sledila v viru A opisani tehnologiji tekočega traku? Navedite jo in kratko opišite. (3 točke)*

Avtomatizacija/informacijska tehnologija (1 točka). Za odgovor računalniška tehnologija dobijo 0,5 točke.

Kandidati/kandidatke v opisu navajajo, da gre za tehnologijo, pri kateri **človekova navzočnost v proizvodnem procesu ni več nujna**, omeji se na faze načrtovanja in nadzora, **človeka nadomestijo** na mnogih mestih **računalniki** (oz. roboti), **povečuje možnosti ustvarjalnega dela**, povzroča lahko **bifurkacijo delovne sile**, omogoči ponovno združevanje doma in delovnega mesta itd.

Odgovor naj vsebuje najmanj dve ugotovitvi, za vsako dobijo kandidati/kandidatke po 1 točko, skupaj največ 2 točki.

2. *Katere so družbene posledice tehnoloških sprememb? Kratko pojasnite tri. (3 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko pojasnijo naslednje posledice tehnoloških sprememb:

- spremembe v **poklicni in izobrazbeni strukturi** zaposlenih;
- spreminjanje strukture **brezposelnosti**;
- vpliv na **produktivnost** dela;
- vpliv na **organizacijo** dela;
- vpliv na **doživljanje** dela;
- **skrajšanje delovnega časa**;
- itd.

Za vsako ustrezno pojasnjeno posledico dobijo po 1 točko, skupaj 3 točke.

3. *Razvoj tehnologije je vplival tudi na spremembe v izobraževanju ljudi. Kakšen trend v izobraževanju delovne sile je mogoče ugotoviti vse od dobe industrializacije? Kratko ga opišite. (2 točki)*

Razvoj tehnologije, ki temelji na razvoju in uporabi znanstvenih spoznanj, **povečuje potrebe po bolj usposobljeni oz. bolj izobraženi delovni sili**. Družbene posledice so vidne v **razvoju samega izobraževalnega sistema**, pa tudi v **podaljševanju** obveznega in neobveznega dela **izobraževanja** posameznika.

Kandidati/kandidatke dobijo za celovit ustrezen odgovor 2 točki, sicer ustrezno manj.

4. *Protestantsko etiko dela je v razvitih družbah nadomestila etika prostega časa. Navedite in pojasnite dve pomembni razliki med omenjenima etikama. Pomagajte si z virom B. (4 točke)*

Kandidati/kandidatke lahko navajajo naslednje razlike med etiko prostega časa in protestantsko delovno etiko, ki asketsko usmerja ljudi v **delo kot bistvo življenja** in ki se mu človek v celoti podreja, da bi dosegel v božjih očeh milost:

- **delo** v družbah izobilja **ni več smisel** in glavna dejavnost v življenju posameznika;
- **trošenje zasluženega pridobiva pomen**, medtem ko je protestantska delovna etika obsojala nekoristno porabo časa in materialnih dobrin;
- iskalci dela **iščejo zanimiva, pestra, ustvarjalna**, čeprav **slabše plačana** dela, kar pomeni, da materialni kazalci uspeha v njihovih očeh niso več najpomembnejši;
- **študijske napore** prav tako usmerjajo v tisto, kar jih **zanima** in s čimer se **osebnostno razvijajo**;
- ljudje težijo k večji količini in višji kakovosti **prostega časa** (v njihovem življenju je prosti čas osrednjega pomena);
- itd.

Za vsako ustrezno navedeno razliko dobijo po 1 točko, za vsako pojasnilo tudi po 1 točko, skupaj največ 4 točke.

5. *Pojasnite marksistični pogled na delo in odtujitev dela. Pomagajte si z virom C. (4 točke)*

Marksistična teorija obravnava delo kot **človekovo bistvo**, po katerem se človek najbolj loči od živalskega sveta. Z delom postaja človek ustvarjalen, z njim se potrjuje, ustvarja socialne vezi itd. (1 točka).

Prav tako pa ugotavlja, da ima delo številne **negativne** vidike, ki se do skrajnosti udejanjijo v kapitalistični družbi:

- delavci, ki proizvode ustvarijo, niso njihovi lastniki, ne morejo odločati o svojem delu, celo o samih sebi ne,
- lastniki jih izkoriščajo, prisiljeni so delati za svoje preživetje,
- tudi ljudje sami postanejo **blago** na trgu, ki se prodaja za mezdo,
- odtujeni so **proizvodi dela, delo samo, ljudje med seboj**, prav tako pa ljudje **sami od sebe** oziroma od lastnega bistva.

Kandidati/kandidatke dobijo še 3 točke za ustrezno pojasnilo odtujenega dela, ki vključuje vsaj tri od zgoraj omenjenih vidikov.

6. *Predstavite, kakšen odnos do dela (predvsem fizičnega) je imela antična družba. (1,5 točke)*

Odnos antične družbe do (fizičnega) dela je bil **izrazito negativen**, obravnavali so ga kot **nujno zlo**, dejavnost, ki človeka **zasužnjuje** (Aristotel opredeli sužnje kot govoreče orodje). Cenili so zgolj duhovno ustvarjalnost, ki je bila omejena le na svobodne ljudi.

Kandidati/kandidatke dobijo za ustrezen odgovor 1,5 točke.